

Nimilain uudistaminen

Yhteenveto kyselyvastauksista

Nimilain uudistaminen

Yhteenveto kyselyvastauksista

ISSN 1798-7105 verkkojulkaisu

ISBN 978-952-259-531-7 verkkojulkaisu

Helsinki 2016

KUVAILEHTI

Julkaisija	Oikeusministeriö Lainvalmisteluosasto	Julkaisu-aika 6.9.2016
Tekijä(t)	Ylitarkastaja Joanna Grandell Lainsäädäntöneuvos Salla Silvola	
Julkaisun nimi	Nimilain uudistaminen Yhteenvedo kyselyvastauksista	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 38/2016	
Julkaisun teema	Mietintöjä ja lausuntoja	
Tiivistelmä	Oikeusministeriössä valmistellaan nimilain uudistusta. Hankkeen tueksi oikeusministeriö selvitti lain muutostarpeita avoimessa kyselyssä 17.6.–25.7.2016. Ota kantaa -palvelussa verkkosivulla www.otakantaa.fi. Kyselyyn vastasi 3123 vastaajaa ja erillisiä kommentteja eli avovastauksia annettiin yhteensä 4372 kappaletta. Tähän muistioon on koottu yhteenvedo kyselyyn tulleista vastauksista ja kommentteista. Annettuja vastauksia hyödynnetään tausta-aineistona nimilain uudistamista koskevassa työryhmytyös-sä. Yleisesti ottaen nimilakiin liittyvä muutostarve nähdään olennaisena, ja moni muutosehdotus saa osakseen laajaa kannatusta. Avovastauksissa esitetään kuitenkin hyvin erisuuntaisia näkemyksiä sen suhteen, miten säännöksiä tulisi kehittää. Vastausten perusteella voidaan todeta, että nimiasiat jakavat mielipiteitä ja herättävät keskustelua. Etunimen tai etunimiyhdistelmän hyväksyttävyyden arviointi sopimattomuus-, haitta- tai lapsen etu -perusteella koetaan tarpeellisenä. Useassa vastauksessa painotetaan kuitenkin eri viranomaisten yhteneväisten tulkintojen ja menettelytapojen tärkeyttä. Ehdotus sallia kaksiosaisen sukunimien käyttö sekä aviopuolisilla että lapsilla tilanteissa, joissa aviopuolisilla tai vanhemmilla on eri sukunimi, saa laajaa kannatusta. Kaksiosaisen sukunimien salliminen muissa kuin edellä mainituissa perhetilanteissa jakaa sen sijaan jyrkemmin mielipiteitä. Vastaajien mielipiteet jakautuvat sen suhteen, tulisiko etunimien sukupuolisidonnaisuudesta luopua. Myös ehdotus murtaa sukunimisuoja kaikista yleisimpien sukunimien osalta herättää sekä kannatusta että vastustusta.	
Asiasanat	nimilaki, etunimi, sukunimi, henkilöoikeus	
Asianumerot	OM 24/41/2015, OM09:00/2016	
	ISSN (verkkajulkaisu) 1798-7105	ISBN (verkkajulkaisu) 978-952-259-531-7
	Sivumäärä 22	Kieli suomi
		URN-tunnus http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-531-7
Julkaisujen myynti/jakelu	www.oikeusministerio.fi	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Justitieministeriet Lagberedningsavdelning		Utgivningsdatum 6.9.2016
Författare	Överinspektör Joanna Grandell Lagstiftningsråd Salla Silvola		
Publikationens namn	Revidering av namnlagen Sammandrag av svaren på enkäten		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 38/2016		
Publikationens tema	Betänkanden och utlåtanden		
Referat	Vid justitieministeriet bereds en revidering av namnlagstiftningen. Som en del av beredningen genomförde ministeriet en öppen webbenkät för att utreda behovet att ändra lagen. Enkäten kunde besvaras 17.6–25.7.2016 i tjänsten Din åsikt på webbadressen www.dinåsikt.fi. Enkäten besvarades av 3123 personer och totalt 4372 kommentarer lämnades in som svar på de öppna frågorna. Denna promemoria innehåller ett sammandrag av svaren och kommentarerna. Svaren kommer att utnyttjas som bakgrundmaterial i arbetet för att revidera namnlagen. Allmänt taget anses det finnas behov att ändra namnlagen och flera av ändringsförslagen fick brett understöd. Av de öppna svaren framgår dock att svarandena har mycket olika åsikter om i vilken riktning lagstiftningen bör utvecklas. På basis av svaren kan det konstateras att namnfrågor delar åsikter och väcker diskussion. Enligt svaren anses det vara motiverat att bedöma förnamnets eller förnamnskombinationens godtagbarhet med tanke på namn som är olämpliga, medför uppenbar olägenhet eller strider mot barnets bästa. I flera svar betonas dock vikten av att olika myndigheters tolkningar och förfaranden i dessa frågor är enhetliga. Förslaget om att tillåta dubbla efternamn för såväl makar som barn i situationer där makarna eller föräldrarna har olika efternamn understöddes i hög grad. Åsikterna om att tillåta dubbla efternamn i andra än ovan nämnda familjesituationer var betydligt mer delade. Förslaget om att slopa kravet på förnamnets könsbundenhet delade åsikter. Också förslaget om att inskränka skyddet för släktnamn i fråga om de mest allmänna släktnamnen väckte både motstånd och understöd.		
Nyckelord	Namnlag, förnamn, släktnamn, personrätt		
Ärendenummer	OM 24/41/2015, OM09:00/2016		
	ISSN (webbpublikation) 1798-7105		ISBN (webbpublikation) 978-952-259-531-7
	Sidantal 22	Språk finska	URN http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-531-7
Beställningar/ distribution	www.oikeusministerio.fi		

SISÄLLYS

1	Johdanto.....	8
1.1	Kyselyn toteutus	8
1.2	Tiivistelmä	8
2	Esitetyt kysymykset ja saadut vastaukset	10
2.1	Etunimen tai etunimiyhdistelmän hyväksyttävyys.....	10
2.2	Etunimen sukupuolisidonnaisuus	11
2.3	Lapsen kaksiosainen sukunimi.....	12
2.4	Kaksiosainen sukunimi avioituessa.....	14
2.5	Kaksiosainen sukunimi yleisemmin.....	15
2.6	Sukunimisuoja	16
	LIITTEET	18

1 Johdanto

1.1 Kyselyn toteutus

Oikeusministeriössä valmistellaan nimilain uudistusta. Hankkeen tueksi oikeusministeriö selvitti lain muutostarpeita avoimessa kyselyssä 17.6.–25.7.2016 Ota kantaa -palvelussa verkkosivulla www.otakantaa.fi.

Kyselyn aihepiirejä olivat 1) etunimen tai etunimiyhdistelmän hyväksyttävyyden, 2) etunimen sukupuolisidonnaisuus, 3) kaksiosaisen sukunimien sallittavuus sekä 4) sukunimisuojan kattavuus. Kyselyssä esitettiin yhteensä kuusi edellä mainittuihin aiheisiin liittyvää kysymystä. Kysymykset perustuivat huhtikuussa 2016 lausunnolle lähetettyyn lain muutostarpeita käsittelevään arviomuistioon sekä siitä saatuun lausuntopalautteeseen. Lausuntotiivistelmä arviomuistioon saadusta palautteesta on julkaistu oikeusministeriön julkaisusarjassa (Mietintöjä ja lausuntoja 26/2016).

Kunkin kysymyksen kohdalla oli kolme vastausmahdollisuutta: kyllä (puolesta), ei (vastaan) tai en osaa sanoa. Kysymyksessä neljä vastausvaihtoehtoa oli tarkennettu lisämäärittelyin. Lisäksi vastaajien oli mahdollista kommentoida kutakin kysymystä vapaasti siihen osoitetussa avovastaustilassa.

Kyselyyn vastattiin nimettömänä eikä vastaaminen edellyttänyt rekisteröitymistä palveluun. Yksittäiset vastaukset tulivat vain oikeusministeriön tietoon. Annettuja vastauksia hyödynnetään tausta-aineistona nimilain uudistamista koskevassa työryhmätyössä. Taustakysymyksinä kysyttiin vastaajan ikää ja äidinkieltä.

Kyselyyn vastasi 3123 vastaajaa ja erillisiä kommentteja eli avovastauksia annettiin yhteensä 4372 kappaletta. Vastanneista 0–20-vuotiaita oli 8,9 %, 21–30-vuotiaita 34,9 %, 31–45-vuotiaita 30,8 %, 46–65-vuotiaita 19,5 % ja yli 66-vuotiaita 5,9 %. Vastaajien äidinkieli jakautui seuraavasti: suomi 91,5 %, ruotsi 7,8 %, saamen kieli 0,3 % ja muu 0,4 %.

Tähän muistioon on koottu yhteenveto kyselyyn tulleista vastauksista ja kommentteista. Yhteenvedon liitteenä on tarkempia tietoja vastausten jakautumisesta niiden sisällön ja vastaajien ikäryhmän ja äidinkielen perusteella.

1.2 Tiivistelmä

Yleisesti ottaen nimilakiin liittyvä muutostarve nähdään olennaisena, ja moni muutosehdotus saa osakseen laajaa kannatusta. Avovastauksissa esitetään kuitenkin hyvin erisuuntaisia näkemyksiä sen suhteen, miten säännöksiä tulisi kehittää. Vastusten perusteella voidaan todeta, että nimiasiat jakavat mielipiteitä ja herättävät keskustelua.

Moni vastaaja esittää, että laissa tulisi ottaa nykyistä laajemmin huomioon moninaistuvat perhe- ja elämäntilanteet. Useat vastaajat kannattavatkin yksilön mahdollisimman laajaa vapautta valita itselleen haluamansa nimi ratkaisujen lähtökohtana. Toisaalta erityisesti lapsen etuun kiinnitetään useissa vastauksissa erityistä huomiota.

Myös nimiin liittyvät kulttuurihistorialliset arvot otetaan esille. Osa kyselyyn vastanneista katsoo, ettei nimien sääntely kuulu lainkaan valtiolle. Toisaalta osa pitää nykyistä nimilakia riittävänä ja osa esittää nykykäytännön olevan jopa liian salliva.

Etunimen tai etunimiyhdistelmän hyväksyttävyyden arviointi sopimattomuus-, haittai- tai lapsen etu -perusteella koetaan laaja-alaisesti tarpeellisena. Vastaajista 85 prosenttia kannattaa viranomaisen mahdollisuutta arvioida esitetyn nimen hyväksyttävyyttä. Toisaalta avovastauksissa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten nämä periaatteet arvioidaan, kuka arvion tekee ja sitä, tulisiko tilanteita arvioida eri tavalla, kun kyseessä on lapselle annettava nimi tai täysi-ikäisen henkilön oma nimenmuutos.

Prosentuaalisesti suurimman kannatuksen saa ehdotus sallia aviopuolisoille heidän sukunimistään muodostettu kaksiosainen sukunimi. Tätä kannattaa 86 prosenttia vastaajista. Lisäksi 73 prosenttia vastaajista pitää hyvänä ajatuksena sallia lapsen vanhempien sukunimistä lapselle muodostettu kaksiosainen sukunimi, jos vanhemmillä on eri sukunimet. Kaksiosaisten sukunimien salliminen muissa kuin edellä mainituissa perhetilanteissa jakaa sen sijaan jyrkemmin mielipiteitä.

Vastaajat suhtautuvat ristiriitaisesti siihen, tulisiko etunimien sukupuolisidonnaisuudesta luopua. Sukupuolisidonnaisuudesta luopumista kannattaa 49 prosenttia ja sitä vastustaa 43 prosenttia vastaajista. Myös ehdotus murtaa sukunimisuoja kaikkia yleisimpien sukunimien osalta herättää sekä kannatusta (46 %) että vastustusta (35 %). Useissa sukunimisuojaan liittyvissä vastauksissa korostetaan sukunimien yhdenvertaista kohtelua riippumatta nimen yleisyydestä.

2 Esitetyt kysymykset ja saadut vastaukset

2.1 Etunimen tai etunimiyhdistelmän hyväksyttävyys

Kysymys 1: Tulisiko viranomaisten voida estää etunimen tai etunimiyhdistelmän käyttöönotto, jos ilmoitettu nimi tai nimiyhdistelmä arvioidaan sopimattomaksi, ilmeistä haittaa aiheuttavaksi tai lapsen edun vastaiseksi?

Kannatus: 2654 puolesta (85 %), 240 vastaan (8 %), 224 ei osaa sanoa (7 %), 5 tyhjää (0 %)

Avovastaukset: 950 kpl.

Yhteenvedo vastauksista: Vastanneista 85 prosenttia vastasi kysymykseen puoltavasti. Lähes 8 prosenttia vastaajista vastasi kysymykseen kieltävästi. Tärkeänä lähtökohtana pidetään edelleen sitä, että viranomainen voi arvioida nimen hyväksyttävyyden. Kommenteissa kiinnitetään kuitenkin erityistä huomiota siihen, miten sopimattomuus, ilmeinen haitta ja lapsen etu arvioidaan, kuka arvion tekee ja sitä, tulisi-ko tilanteita arvioida eri tavalla, kun kyseessä on lapselle annettava nimi tai täysi-ikäisen henkilön oma nimenmuutos.

Moni katsoo, että sopimattomuus, ilmeinen haitta ja lapsen edun vastaisuus ovat termeinä monitulkintaisia. Useassa kommentissa painotetaan valtakunnallisesti yhtenäisten tulkintojen ja menettelytapojen tärkeyttä. Esitetään, että nimen hyväksyttävyyden määritelmien ja tulkintojen tulisi olla niin selkeät ja yhdenmukaiset, ettei yksittäisen nimen hyväksyttävyys vaihtelee esimerkiksi alueellisesti sen mukaan, ilmoitetaanko nimi papille vai suoraan maistraattiin tai yksittäisen virkamiehen omien henkilökohtaisten arvojen mukaisesti.

Useassa kommentissa esitetään, että edellä mainittuja käsitteitä tulisi avata esimerkiksi lain tasolla. Osassa kommenteista todetaan lisäksi, että sopimattomuus- ja haitta-arvioinnin tulisi perustua useamman henkilön arvioinnille. Arviointiin toivotaan yleisesti ottaen läpinäkyvyyttä ja ennustettavuutta. Nykyinen tulkintakäytäntö nähdään paikoitellen epäjohtamukaisena. Osassa kommenteista muistutetaan lisäksi nimiviranomaisten päätösten perusteluvollisuudesta.

Useissa kommenteissa edellytetään painavia syitä sille, että ehdotettu nimi voidaan katsoa sopimattomaksi, ilmeistä haittaa aiheuttavaksi tai lapsen edun vastaiseksi. Tällaisiksi katsotaan esimerkiksi nimet, jotka ovat selkeästi jotain ihmisryhmää loukkaavia, kirosanoja tai numerosarjoja. Useassa kommentissa toistuu esimerkkinä kiellettävästä nimestä Adolf Hitler. Tavanomaisuudesta poikkeavaa nimeä ei tulisi pitää automaattisesti sopimattomana tai ilmeistä haittaa aiheuttavana.

Lapsen edun huomioon ottaminen nauttii kommenteissa suurta kannatusta ja monen kommentoijan mielestä lapsen edun tulisi olla ensisijainen suhteessa vanhempien oikeuteen valita lapselleen mikä tahansa etunimi. Usea kommentoija kertoo vastanneensa kysymykseen myöntävästi, koska pitää lapsen etua tärkeänä suojeltavana arvona. Sen sijaan moni kommentoijista katsoo, ettei täysi-ikäisen henkilön nimenvaihtoa tulisi lainkaan rajoittaa, vaikka nimi olisikin sopimaton tai ilmeistä haittaa aiheuttava. Vastaukset jakautuvat sen mukaan, pitäisikö vastaajan mielestä nimen

hyväksyttävyyttä arvioida nimeä hakevan henkilön henkilökohtaisesta näkökulmasta vai yleisemmin yhteiskunnan ja yleisen edun kannalta.

Osa kommentoijista on sitä mieltä, ettei nimen sopivuuden arviointi kuulu lainkaan viranomaisille. Nimen sopivuuden sääntelyn sijaan nimenvaihto tulisi tehdä mahdollisimman helpoksi tilanteissa, joissa nimi osoittautuu syystä tai toisesta hankalaksi. Joissakin yksittäisissä kommenteissa toistuu ajatus viranomaisten ohjaus- ja neuvontavelvollisuudesta riittävänä toimenpiteenä tilanteissa, joissa ehdotettu nimi saataisi viranomaisten näkökulmasta olla sopimaton.

2.2 Etunimen sukupuolisidonnaisuus

Kysymys 2: Tulisiko etunimien sukupuolisidonnaisuudesta luopua?

Kannatus: 1526 puolesta (49 %), 1351 vastaan (43 %), 244 ei osaa sanoa (8 %), 2 tyhjää (0 %)

Avovastaukset: 986 kpl.

Yhteenvedo vastauksista: Kyselyyn vastanneiden mielipiteet jakautuvat selkeästi sen suhteen, tulisiko etunimien sukupuolisidonnaisuudesta luopua vai ei. Vastanneista 49 prosenttia on sitä mieltä, että etunimien sukupuolisidonnaisuudesta tulisi luopua. Vastaaajista 43 prosenttia ei kuitenkaan luopuisi etunimien sukupuolisidonnaisuuden edellytyksestä ja lähes 8 prosenttia vastaaajista ei osannut muotoilla mielipidettään.

Kyselyn perusteella vastaajien ikä vaikuttaa selkeästi siihen, miten vastaajat keskimäärin suhtautuvat ehdotukseen luopua etunimien sukupuolisidonnaisuudesta. Alle 20-vuotiaista vastaajista peräti 72 prosenttia olisi valmis luopumaan sukupuolisidonnaisuuden vaatimuksesta. Sen sijaan yli 66-vuotiaista vastaajista vain 15 prosenttia kannattaa ajatusta.

Hieman alle puolet vastaajista olisi valmis luopumaan etunimien sukupuolisidonnaisuuden edellytyksestä. Osa vastaajista näkee nimien jaottelun sukupuolen mukaan vanhanaikaisena ratkaisuna, eikä asiaa tulisi ohjata lainsäädännöllä. Maan tavan uskotaan säätelevän nimenantoa niin, etteivät perinteiset jommallekummalle sukupuolelle selvästi vakiintuneet nimet käytännössä menettäisi ainakaan heti sukupuolisidonnaisuuttaan. Muutos helpottaisi kuitenkin useiden kommenttien mukaan erityisesti muunsukupuolisten ja muiden sukupuolivähemmistöjen asemaa ja nimenvaihtoa. Muutos edistäisi lisäksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Toisaalta perinteinen jako naisten- ja miestennimiin nähdään monissa vastauksissa edelleen ajankohtaisena vaatimuksena ja osana kotimaista nimikäytäntöä ja kulttuuria. Edellytyksestä luopumisen pelätään aiheuttavan sekaannusta käytännön arkielämässä. Osa vastaajista on sitä mieltä, että nykyinen käytäntö saada sukupuolidentiteettiin liittyvillä syillä vastakkaisen sukupuolen nimi on riittävä. Toisaalta monissa kommenteissa kritisoidaan sitä, että vastakkaisen sukupuolen nimen saaminen tällä perusteella edellyttää käytännössä lääkärinlausuntoa. Lisäksi osa vastaajista kritisoi eri nimiviranomaisten toisistaan poikkeavia tulkintoja asiassa.

Useassa kommentissa toistuu huoli lapsen edun toteutumisesta tilanteissa, joissa vanhemmat päättävät antaa lapselle sellaisen perinteisen etunimen, joka on selkeästi vakiintunut vastakkaisen sukupuolen nimeksi. Osassa kommentista ehdotetaan, että pienen lapsen kohdalla voisi edelleen pitää kiinni sukupuolisidonnaisuuden vaatimuksesta, mutta täysi-ikäisellä nimenhakijalla tai esimerkiksi yli 15-vuotiaalla nuorella tulisi olla oikeus vaihtaa nimensä myös vastakkaisen sukupuolen nimeksi.

Yhtenä toistuvasti ehdotettuna vaihtoehtona nähdään nimien jaottelu kolmeen eri luokkaan: naistennimiin, miestennimiin ja sukupuolineutraaleihin nimiin. Vakiintuneet miesten- ja naistennimet voitaisiin usean kommentoijan mukaan säilyttää sukupuolisidonnaisina, mutta näiden lisäksi tulisi olla molemmilla sukupuolilla käytössä olevia etunimiä. Monessa kommentissa sukupuolineutraaleina niminä mainitaan erityisesti luontonimet, uudisnimet ja sellaiset kansainvälisessä käytössä olevat nimet, joiden sukupuolisidonnaisuus vaihtelee kulttuurittain tai alueittain. Perinteisistä suomalaisista sukupuolineutraaleista etunimistä mainitaan esimerkinomaisesti sellaiset nimet kuten Vieno, Rauni, Kaino ja Tuovi.

Sukupuolineutraaleihin etunimiin tulisi vastausten mukaan suhtautua myönteisesti. Monessa kommentissa toivotaan, että tällä hetkellä sukupuolineutraaleina pidettyjen nimien tulisi jatkossakin pysyä sukupuolineutraaleina eikä niitä tulisi tietoisesti sukupuolittaa vain jommankumman sukupuolen nimeksi. Osassa kommentissa todetaan nykytulkinnan nimien sukupuolittumisesta vaihtelevan alueittain ja eri nimiviranomaisista riippuen. Tulkintaan toivotaan yhdenmukaisia käytäntöjä. Muutamassa kommentissa esitetään, että sukupuolineutraaleista nimistä tiedotettaisiin nykyistä paremmin esimerkiksi pitämällä näistä listaa tai niin, että sukupuolineutraalit nimet otettaisiin erikseen nimipäiväkalenteriin.

2.3 Lapsen kaksiosainen sukunimi

Kysymys 3: Tulisiko lapselle olla mahdollista antaa kaksiosainen sukunimi, jos lapsen vanhemmilla on eri sukunimet?

Kannatus: 2282 puolesta (73 %), 572 vastaan (18 %), 262 ei osaa sanoa, (8 %), 7 tyhjää (0 %)

Avovastaukset: 781 kpl.

Yhteenveto vastauksista: Vastaaajista 73 prosenttia sallisi lapselle kaksoissukunimen tilanteissa, joissa lapsen vanhemmilla on eri sukunimet. Vastaaajista 18 prosenttia sen sijaan ei puolla lasten kaksoissukunimiä. Äidinkieleltään ruotsinkieliset vastaajat (noin 80 %) puoltavat mahdollisuutta antaa lapselle kaksiosainen sukunimi hieman suomenkielisiä (noin 73 %) enemmän.

Puoltavissa vastauksissa korostetaan toisaalta vanhempien välistä tasa-arvoa ja toisaalta lapsen oikeutta kuulua sukunimensä kautta molempien vanhempien sukuun. Oikeudella muodostaa kaksoisnimi tuettaisiin tasapuolista vanhemmuutta ja voitaisiin ehkäistä lapsen sukunimeä koskevia riitoja. Moni kommentoija uskoo nykyisen yhden vanhemman sukunimen vaatimuksen välillisesti ohjaavan pariskuntien nimiratkaisuja heidän avioituessaan. Nimiyhteys omaan lapseen on monelle edelleen tärkeä arvo, vaikka molemmat vanhemmat säilyttäisivätkin avioituessaan omat nimensä.

Mahdollisuuden kaksiosaiseen sukunimeen uskotaan palvelevan yhä moninaisempia perhetilanteita. Kaksiosaisten sukunimien sallimisen katsotaan olevan erityisen perusteltua tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat ovat keskenään avoliitossa, eronneet tai lähtöisin eri kulttuureista. Käytännön esimerkkinä nimiyyhteyden tärkeydestä molempiin vanhempiin mainitaan matkustelu lapsen kanssa ulkomailla. Useat vastaajat ilmoittavat henkilökohtaisesti kaivanneensa mahdollisuutta antaa lapselleen kaksiosainen sukunimi ja pettyneensä, kun se ei ollutkaan voimassa olevan lain mukaan mahdollista. Muutostarvetta perustellaan myös sillä, että oikeus antaa kaksiosainen sukunimi lapselle edistäisi harvinaisten sukunimien säilymistä suvussa ja estäisi näiden kuolemista sukupuuttoon.

Useissa vastauksissa todetaan, että kaksiosaiset sukunimet ovat jo käytössä laajasti Euroopassa ja siten muutos vastaisi kansainvälistä tilannetta. Moni vastaaja viittaa erityisesti espanjalaiseen nimikäytäntöön ja muiden Pohjoismaiden käytäntöihin, joissa toisen vanhemman sukunimi voidaan ottaa käyttöön ns. välinimenä. Kokeemukset sen suhteen, miten kaksiosaiset sukunimet ovat toimineet muissa nimijärjestelmissä, tuntuvat kuitenkin vaihtelevan.

Riskinä nähdään muun muassa se, että kaksiosaiset sukunimet kumuloituisivat pitkiksi nimiketjuiksi henkilön myöhemmin avioituessa tai saadessa omia lapsia. Mallin toimivuuden kannalta pidetään tärkeänä, että yhdisteltävien nimien määrä rajoitetaan esimerkiksi kahteen. Toisaalta huomautetaan, että tällöin valintatilanne kahden tai useamman sukunimen välillä on kuitenkin ennemmin tai myöhemmin edessä.

Kaksiosaisiin sukunimiin liittyvänä ongelmana pidetään erityisesti sitä, että kaksiosaiset sukunimet koetaan usein epäkäytännöllisinä ja hankalina. Suomalaisten sukunimien todetaan jo nykyisellään olevan pitkiä, joten nimien käytettävyys herättää pohdintaa. Yleisesti pidetäänkin tärkeänä, että lapsella tulisi olla mahdollisuus muuttaa sukunimensä helposti yksiosaiseksi, mikäli hän kokee kaksiosaisesta sukunimestään haittaa. Osa vastaajista katsoo, etteivät kaksiosaiset sukunimet kuulu kotimaiseen nimikäytäntöön. Monen vastaajan mielestä kaksiosaisia sukunimiä ei tulisi ottaa lainkaan käyttöön edellä mainituista syistä.

Moni vastaaja katsoo, että kaksiosaisen sukunimen tulisi voida kirjoittaa myös ilman yhdysmerkkiä. Sama huomautus esitetään myös kysymysten 4 ja 5 kohdalla. Pidetään myös tärkeänä, ettei laissa määriteltäisi nimien järjestystä, vaan vanhemmat voisivat itse määritellä sen, kumman vanhemman nimi tulee ensin. Osa vastaajista pitää lisäksi tärkeänä, että perheen lapsilla tulisi olla keskenään yhteneväiset kaksiosasukunimet, mutta vastakkaisiakin näkemyksiä esitetään. Osa katsoo, että sisarusten samannimisyyksiperiaatteesta voitaisiin luopua kokonaan. Tämän katsotaan vastaavan paremmin nykytodellisuutta, jossa perheessä saattaa asua lapsia myös vanhempien aiemmista parisuhteista.

2.4 Kaksiosainen sukunimi avioituessa

Kysymys 4: Tulisiko molemmilla aviopuolisoilla olla vastaavasti mahdollisuus ottaa puolisoiden sukunimestä muodostettu kaksoissukunimi? Nykyisen nimilain mukaan vain toinen aviopuolisoista voi ottaa aiemman sukunimensä henkilökohtaiseen käyttöön yhteisen sukunimen edellä.

Kannatus: 2687 puolesta (86 %), 294 vastaan (9 %), 136 ei osaa sanoa (4 %), 6 tyhjää (0 %)

Avovastaukset: 626 kpl.

Yhteenveto vastauksista: Selvä enemmistö vastaajista, 86 prosenttia, kannattaa molempien aviopuolisoiden mahdollisuutta ottaa puolisoiden sukunimestä muodostettu kaksoissukunimi. Muutosehdotusta vastustaa vain 9 prosenttia vastaajista. Vastaajien mukaan tämä edistäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa. Useassa kommentissa hämmästellään tämän yhtäläisen mahdollisuuden puuttumista nykyisestä nimilaista. Osa vastaajista kertoo yllättyneensä lisäksi siitä, että henkilökohtaisessa käytössä oleva nimi ei voi nykyisellään periytyä lapsille.

Puoltavissa kommentteissa todetaan, että yhteinen kaksoissukunimi kunnioittaisi parien tahtoa ottaa yhteinen sukunimi ilman, että kumpikaan joutuisi luopumaan omasta nimi-identiteetistään. Kaksoissukunimessä nähdäänkin symbolista arvoa, koska siinä yhdistyisi kirjaimellisesti kaksi sukua.

Käytännön ajatellaan tasa-arvoistavan nimikäytäntöjä. Vastauksissa huomautetaan, että nykyisin kaksiosaisen sukunimen ottaa yleisemmin nainen. Muutoksen nähdään lisäävän perheen tasa-arvoisuutta ja yhtenäisyyttä. Lisäksi kaksiosaisien sukunimien esitetään lisäävän yhteenkuuluvuutta ja nimiyyhteyttä esimerkiksi uusperheissä.

Useat vastaajat pitävät tärkeänä lähtökohtana, että laissa määriteltäisiin periaatteet siitä, missä järjestyksessä nimiä käytetään. Kysymys siitä, kuinka tämä määriteltäisiin, jakaa kuitenkin mielipiteitä. Osan mielestä tulisi olla selkeä muodostumissääntö (esimerkiksi niin, että ensin tulee oma nimi ja sen jälkeen puolison nimi), kun taas osan mielestä nimien järjestyksen tulisi olla puolisoiden omassa harkinnassa. Osan mielestä kaksoissukunimet tulisi mahdollistaa vain niin, että puolisoilla olisi sama yhdistelmänimi, jolloin mahdollisille lapsille periytyisi tämä sama yhdistelmä. Osa vastaajista taas kannattaa aviopuolisoiden oikeutta saada kaksoisnimi vain sillä varauksella, että lapselle tulisi kuitenkin valita vain jommankumman vanhemman yksöissukunimi.

Myös vasta-argumentteja esitetään. Osan mielestä nykyinen käytäntö on sellaisenaan riittävä. Osa vastaajista sen sijaan katsoo, että kaksoissukunimistä tulisi luopua kokonaan niiden yleisen hankaluuden takia. Esitetään myös, ettei avioitumisen pitäisi vaikuttaa kummankaan puolison sukunimeen, vaan molempien puolisoiden tulisi säilyttää avioituessaan oma sukunimensä.

2.5 Kaksiosainen sukunimi yleisemmin

Kysymys 5: Tulisiko mahdollisuus kaksiosaiseen sukunimeen rajoittaa vain edellä oleviin perhetilanteisiin vai tulisiko kaksiosaisen sukunimen käyttöönotto sallia yleisemminkin?

Kannatus: 996 puolesta, tulisi rajoittaa edellä kuvattuihin perhesuhteisiin (46 %), 1446 vastaan, tulisi sallia yleisemminkin (32 %), 665 ei osaa sanoa (21 %), 16 tyhjää (1 %)

Avovastaukset: 448 kpl.

Yhteenveto vastauksista: Kysymys koettiin yleisesti ottaen vaikeasti muotoiltuna, mitä kuvaa myös kantaa ottamattomien korkeahko lukumäärä. Moni vastaaja olisi toivonut esimerkkejä siitä, minkälaisissa muissa tilanteissa kaksiosainen sukunimi voitaisiin harkita hyväksyttäväksi. Lisäksi osa vastaajista kritisoi sitä, että vastausvaihtoehtoista puuttui vaihtoehto, jonka mukaan kaksiosaisia sukunimiä ei tulisi lainkaan sallia.

Kysymyksen monitulkintaisuus herätti monipuolista pohdintaa siitä, minkälaisia tilanteita termi ”yleisemmin” voisi käytännössä kattaa. Kommenteista nousee esille erilaisia tilanteita, joissa tarve kaksiosaiselle sukunimelle voisi vastaajien arvioiden mukaan aktualisoitua. Tällaisina tilanteina nähdään esimerkiksi avoliitot, rekisteröidyt parisuhteet, adoptiot, uusperheet ja muut moninaiset perhetilanteet. Lisäksi nähdään mahdollisena, että hakija voisi haluta yhdistää esimerkiksi esivanhempansa sukunimen hakijan nykyiseen nimeen. Mietitään lisäksi, voisivatko ystävät ottaa keskenään yhteneväiset kaksiosaiset sukunimet. Pohdintaa herättää lisäksi se, voisiko uudisnimiä keksiä luomalla kaksiosaisia sukunimiä.

Osa vastaajista katsoo, ettei kaikkia sellaisia mahdollisia tilanteita, joissa kaksiosainen sukunimi voisi olla hakijalle tärkeä, pystytä lainsäädäntöä valmisteltaessa ennakkoimaan. Näin ollen säännösten tulisi olla joustavia ja eri tilanteet huomioon ottavia, eikä mahdollisuutta tulisi rajoittaa vain tiettyihin perhetilanteisiin. Toisaalta esitetään, että kaksiosaisien sukunimien salliminen ilman rajoituksia poistaisi sukunimien informatiivisen luonteen. Tämän jälkeen sukunimistä ei voisi päätellä henkilön suku- tai perheyhteyttä tai esimerkiksi siviilisäätystä. Tällaisen järjestelmän pelätään muodostuvan sekavaksi ja hankalaksi.

Moni pitää tärkeänä, että oikeus kaksiosaiseen sukunimeen rajattaisiin koskemaan vain kysymyksissä kolme ja neljä esitettyjä perhetilanteita. Tämä kattaisi lapsen oikeuden saada vanhempiensa sukunimistä muodostettu kaksiosainen sukunimi ja toisaalta aviopuolisoiden oikeuden muodostaa nykyisistä sukunimistään kaksiosainen sukunimi.

Useat vastaajat ilmoittavat vastustavansa kaksiosaisien sukunimien sallimista kaikissa ehdotetuissa tilanteissa.

2.6 Sukunimisuoja

Kysymys 6: Tulisiko sukunimisuoja murtaa yleisimpien sukunimien osalta siten, että sellaisen sukunimen, jolla on esim. yli 2000 tai 5000 kantajaa, voisi ottaa uudeksi sukunimeksi kuka tahansa Suomessa? (Esimerkiksi nimet Virtanen, Korhonen ja Johansson). Tarkista oman sukunimesi yleisyys osoitteesta <http://verkkopalvelu.vrk.fi/Nimipalvelu/>

Kannatus: 1430 puolesta (46 %), 1089 vastaan (35 %), 596 ei osaa sanoa (19 %), 8 tyhjää (0 %)

Avovastaukset: 581 kpl.

Yhteenveto vastauksista: Sukunimisuojan murtaminen yleisimpien sukunimien osalta jakaa selvästi kyselyyn vastanneiden mielipiteet. Lisäksi mielipiteeltään epävarmojen vastaajien osuus on varsin suuri. Vastaajista noin 46 prosenttia olisi valmis murtaamaan sukunimisuojan yleisimpien sukunimien osalta. Vastaajista lähes 35 prosenttia vastustaa ajatusta. Hieman yli 19 prosenttia vastaajista ei osannut muotoilla mielipidettä asiassa.

Kysymys synnytti laaja-alaista pohdintaa muun muassa sukunimisuojan merkityksestä, yleisyysrajan määrittelystä sekä yhdenvertaisesta kohtelusta eri sukunimien välillä.

Useat vastaajat pitivät tärkeänä lähtökohtana, että sukunimen tulisi liittää henkilö johonkin sukuun. Mikäli sukunimisuojasta luovuttaisiin, katoaisi samalla sukunimen sidonnaisuus henkilön perhe- tai sukulaisuussuhteisiin. Nimen informatiivinen merkitys kapenisi nykyisestä. Esitetään, että tuolloin myös termi sukunimi menettäisi merkityksensä ja osuvampi termi olisi jokin muu, esimerkiksi lisänimi tai jälkinimi. Lisäksi esitetään käytännön huoli sen suhteen, että sukututkimuksen tekeminen vaikeutuisi jatkossa.

Toisaalta kiinnitetään huomiota siihen, etteivät yleisimpien sukunimien haltijat ole keskenään kaikki sukua eivätkä yleiset sukunimet paljasta mitä sukua nimen haltija edustaa. Hyvin yleisten sukunimien koetaan tavallaan jo menettäneen yksilöivän ominaisuutensa ja siten olevan sukunimisuojan tarpeen ulkopuolella.

Yleisten nimien vapauttamisen uskotaan vähentävän nimenmuutokseen liittyvää selvitys- ja paperityötä. Toisaalta pohditaan, alenisiko kynnys hetken mielijohteesta tehtyihin nimihakemuksiin. Tavanomaisen kotimaisen sukunimen ottamisen arvioidaan palvelevan erityisesti sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole tyytyväisiä suvussaan esiintyviin nimiin, mutta jotka eivät toisaalta halua keksiä itselleen muista huomattavasti erottuvaa uniikkinimeä. Muutoksen uskotaan palvelevan erityisesti maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan ja toisaalta vainoamisen tai muun häirinnän kohteeksi joutuneen henkilön mahdollisuutta jatkaa elämäänsä häiriöttä. Lisäksi esitetään, että vapaiden sukunimien olemassaolo mahdollistaisi nimi yhteyden sellaisten perhetyyppien ja henkilöliittymien välillä, joille laki ei muutoin mahdollista yhteistä sukunimeä.

Mallin toimivuuden kannalta pidetään tärkeänä, että vapaassa käytössä olevat sukunimet olisivat helposti löydettävissä esimerkiksi nimien yleisyystilastojen avulla. Eri-laisia kantoja esitetään sen suhteen, mihin yleisyysraja tulisi asettaa ja mikä taho ne asettaisi. Ehdotetut lukumäärät vaihtelevat 500 ja 20 000 nimenkantajan välillä.

Moni uskoo sopivan rajan määrittämisen olevan vaikeaa. Lisäksi huomautetaan, että sukunimen yleisyys voi vaihdella paitsi ajallisesti myös alueellisesti.

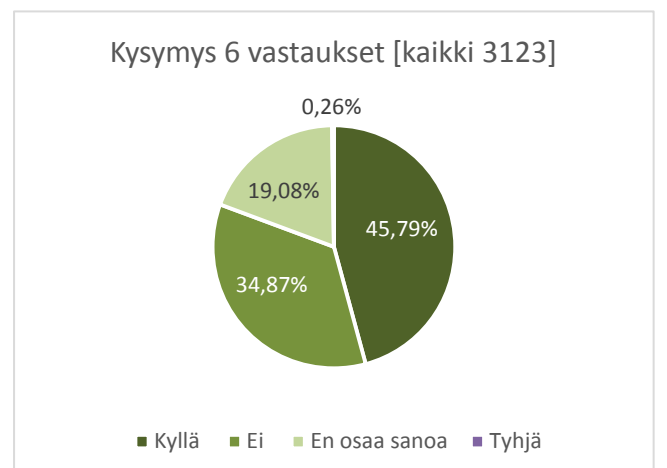
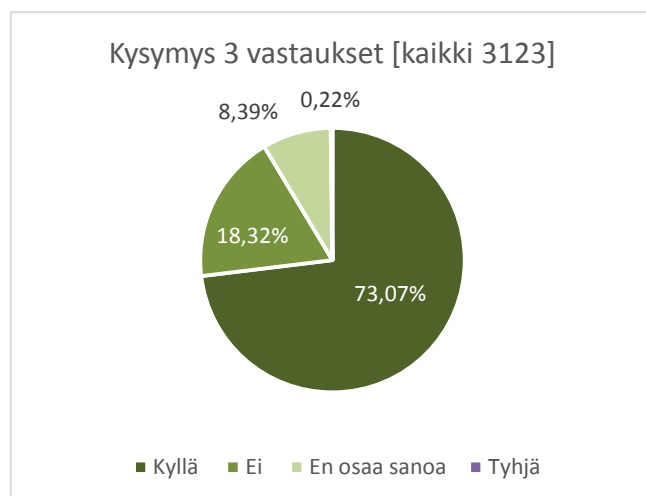
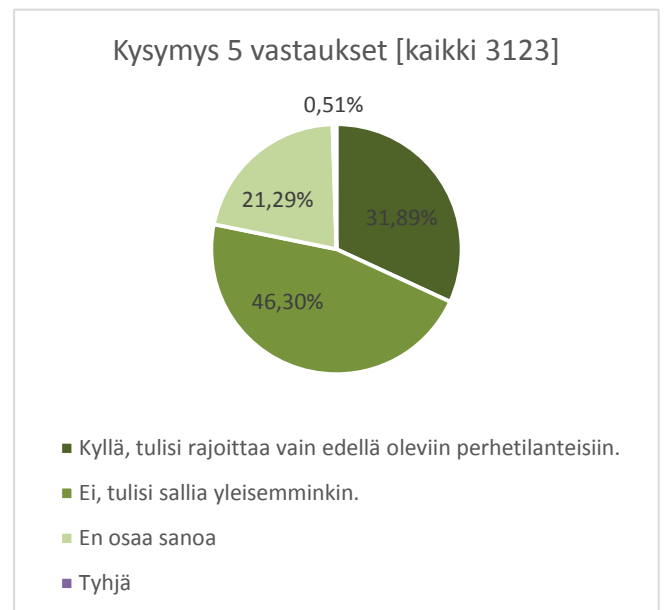
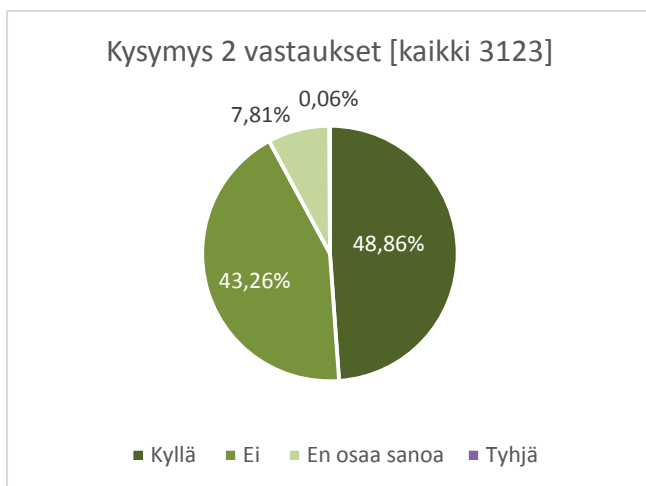
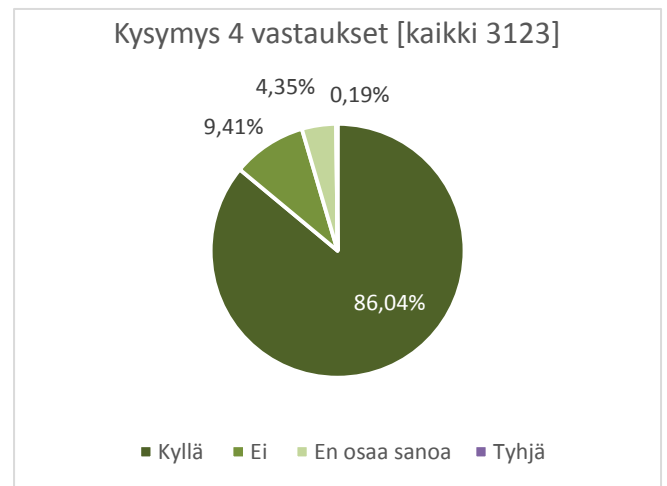
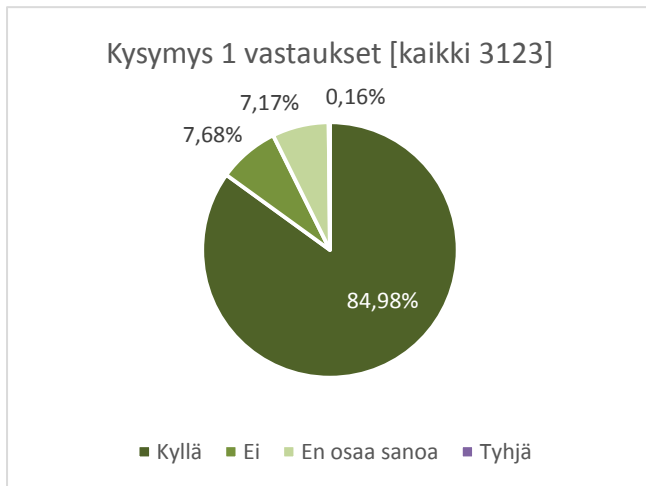
Useat vastaajat suhtautuvatkin epäilevästi sukunimisuojan murtamiseen nimien yleisyyden perusteella. Esitetään, että sukunimiä tulisi kohdella yhdenvertaisesti riippumatta nimen yleisyydestä. Riskinä nähdään muun muassa se, että sukunimisuojan murtaminen vain tiettyjen sukunimien osalta johtaisi sukunimien eriarvoistumiseen ja luokkaeroihin. Lisäksi huomautetaan, että sukunimellä saattaa olla yleisyydestään huolimatta pitkä sukuhistoria ja perinnearvo. Usea kommentoija katsoo, että sukunimisuoja tulisi yhdenvertaisesti murtaa joko kaikilta sukunimiltä tai sitä ei tulisi murtaa lainkaan.

Osa kommentoijista pitää nykykäytäntöä riittävänä. Käytössä olevan sukunimen voi nykyiselläänkin saada erityisillä syillä, kuten osoittamalla nimen kuuluneen esivanhemmilleen. Huomautetaan myös, että moni käytössä oleva sukunimi on aikoinaan varta vasten suojattu, ja tällä saattaa edelleen olla kyseisille suvulle suuri merkitys. Yhtenä vaihtoehtona esitetään, että vapaana olevista uudisnimivaihtoehtoista pidettäisiin listaa, josta nimenvaihtaja voisi helposti valita itselleen sopivan nimen. Sukunimisuojaan liittyen esitetään lisäksi kysymys siitä, voisiko käytössä olevan sukunimen saada, jos riittävän moni kyseisen sukunimen kantaja antaisi hakijan nimenmuutokselle suostumuksensa.

Osa vastaajista on toisaalta sitä mieltä, ettei sukunimisuojusta sääntely kuulu valtiolle, vaan kaikki sukunimet olisi vapautettava vapaaseen käyttöön. Nimien sitominen sukuun nähdään vanhentuneena käytäntönä. Yksilön itsemääräämisoikeus halua-
maansa nimeen nähdään näissä vastauksissa tärkeämpänä oikeutena kuin tietyn suvun yksinoikeus nimeen.

LIITTEET

Kuvio 1. Vastausten prosentuaalinen jakautuminen kysymyksittäin

Taulukko 1. Vastausten jakautuminen ikäryhmittäin

Kysymys 1

Vastaukset	0–20	21–30	31–45	46–65	66 →
Kyllä	210 / 75,27 %	907 / 83,29 %	806 / 83,78 %	551 / 90,48 %	180 / 97,83 %
Ei	30 / 10,75 %	81 / 7,44 %	92 / 9,56 %	37 / 6,08 %	0 / 0,00 %
En osaa sanoa	38 / 13,62 %	100 / 9,18 %	62 / 6,44 %	21 / 3,45 %	3 / 1,63 %
Tyhjä	1 / 0,36 %	1 / 0,09 %	2 / 0,21 %	0 / 0,00 %	1 / 0,54 %
Yhteensä:	279 / 100 %	1089 / 100 %	962 / 100 %	609 / 100 %	184 / 100 %

Kysymys 2

Vastaukset	0–20	21–30	31–45	46–65	66 →
Kyllä	200 / 71,68 %	629 / 57,76 %	501 / 52,08 %	168 / 27,59 %	28 / 15,22 %
Ei	62 / 22,22 %	366 / 33,61 %	385 / 40,02 %	396 / 65,02 %	142 / 77,17 %
En osaa sanoa	17 / 6,09 %	94 / 8,63 %	75 / 7,80 %	45 / 7,39 %	13 / 7,07 %
Tyhjä	0 / 0,00 %	0 / 0,00 %	1 / 0,10 %	0 / 0,00 %	1 / 0,54 %
Yhteensä:	279 / 100 %	1089 / 100 %	962 / 100 %	609 / 100 %	184 / 100 %

Kysymys 3

Vastaukset	0–20	21–30	31–45	46–65	66 →
Kyllä	223 / 79,93 %	836 / 76,77 %	704 / 73,18 %	391 / 64,20 %	128 / 69,57 %
Ei	28 / 10,04 %	165 / 15,15 %	177 / 18,40 %	169 / 27,75 %	33 / 17,93 %
En osaa sanoa	28 / 10,04 %	87 / 7,99 %	80 / 8,32 %	45 / 7,39 %	22 / 11,96 %
Tyhjä	0 / 0,00 %	1 / 0,09 %	1 / 0,10 %	4 / 0,66 %	1 / 0,54 %
Yhteensä:	279 / 100 %	1089 / 100 %	962 / 100 %	609 / 100 %	184 / 100 %

Kysymys 4

Vastaukset	0–20	21–30	31–45	46–65	66 →
Kyllä	256 / 91,76 %	967 / 88,80 %	852 / 88,57 %	472 / 77,50 %	140 / 76,09 %
Ei	11 / 3,94 %	75 / 6,89 %	73 / 7,59 %	106 / 17,41 %	29 / 15,76 %
En osaa sanoa	11 / 3,94 %	45 / 4,13 %	37 / 3,85 %	29 / 4,76 %	14 / 7,61 %
Tyhjä	1 / 0,36 %	2 / 0,18 %	0 / 0,00 %	2 / 0,33 %	1 / 0,54 %
Yhteensä:	279 / 100 %	1089 / 100 %	962 / 100 %	609 / 100 %	184 / 100 %

Kysymys 5

Vastaukset	0–20	21–30	31–45	46–65	66 →
Kyllä	56 / 20,07 %	281 / 25,80 %	305 / 31,70 %	258 / 42,36 %	96 / 52,17 %
Ei	146 / 52,33 %	532 / 48,85 %	463 / 48,13 %	251 / 41,22 %	54 / 29,35 %
En osaa sanoa	74 / 26,52 %	275 / 25,25 %	189 / 19,65 %	95 / 15,60 %	32 / 17,39 %
Tyhjä	3 / 1,08 %	1 / 0,09 %	5 / 0,52 %	5 / 0,82 %	2 / 1,09 %
Yhteensä:	279 / 100 %	1089 / 100 %	962 / 100 %	609 / 100 %	184 / 100 %

Kysymys 6

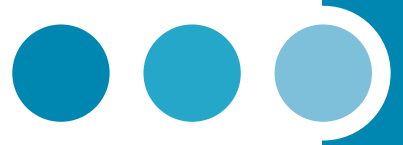
Vastaukset	0–20	21–30	31–45	46–65	66 →
Kyllä	131 / 46,95 %	521 / 47,84 %	461 / 47,92 %	236 / 38,75 %	81 / 44,02 %
Ei	76 / 27,24 %	327 / 30,03 %	314 / 32,64 %	287 / 47,13 %	85 / 46,20 %
En osaa sanoa	71 / 25,45 %	240 / 22,04 %	185 / 19,23 %	83 / 13,63 %	17 / 9,24 %
Tyhjä	1 / 0,36 %	1 / 0,09 %	2 / 0,21 %	3 / 0,49 %	1 / 0,54 %
Yhteensä:	279 / 100 %	1089 / 100 %	962 / 100 %	609 / 100 %	184 / 100 %

Taulukko 2. Vastausten jakautuminen äidinkielen mukaan

	vastaukset kpl	vastaukset %
suomi	2858	91,5 %
ruotsi	243	7,8 %
saamen kieli	8	0,3 %
muu	14	0,4 %
yhteensä	3123	100 %

Taulukko 3. Vastausten jakautuminen äidinkielen mukaan kysymyksittäin (suomi, ruotsi)

Vastaukset:	Kyllä	Ei	En osaa sanoa	Tyhjä
Kysymys 1, suomi	2423 84,8 %	223 7,8 %	207 7,2 %	5 0,2 %
Kysymys 1, ruotsi	214 88,07 %	12 4,94 %	17 7,00 %	0 0,00 %
Kysymys 2, suomi	1405 49,2 %	1228 43,0 %	223 7,8 %	2 0,1 %
Kysymys 2, ruotsi	112 46,09 %	111 45,68 %	20 8,23 %	0 0,00 %
Kysymys 3, suomi	2071 72,5 %	527 18,4 %	254 8,9 %	6 0,2 %
Kysymys 3, ruotsi	195 80,25 %	39 16,05 %	8 3,29 %	1 0,41 %
Kysymys 4, suomi	2453 85,8 %	275 9,6 %	126 4,4 %	4 0,1 %
Kysymys 4, ruotsi	215 88,48 %	17 7,00 %	9 3,70 %	2 0,82 %
Kysymys 5, suomi	898 31,4 %	1331 46,6 %	615 21,5 %	14 0,5 %
Kysymys 5, ruotsi	90 37,04 %	104 42,80 %	47 19,34 %	2 0,82 %
Kysymys 6, suomi	1308 45,8 %	997 34,9 %	547 19,1 %	6 0,2 %
Kysymys 6, ruotsi	113 46,50 %	83 34,16 %	45 18,52 %	2 0,82 %

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7105
ISBN 978-952-259-531-7 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.oikeusministerio.fi